

William Faulkner: **Krik i bijes**

W. Faulkner = jedan od 3 majstora romana toka svijesti.

□

James Joyce
Virginija Woolf
William Faulkner

□ 4 temeljne tehničke varijacije romana toka svijesti:

- direktni unutarnji monolog
- indirektni unutarnji monolog
- solilokvij
- sveznajuća i svenazočna autorova deskripcija i naracija

pojam tok svijesti NIJE IDENTIČAN pojmu unutarnji monolog!

Tok svijesti = vrsta romana

Unutarnji monolog = jedna od tehnika toka svijesti

kojom pisac želi prikazati psihološki sadržaj i procese nekog karaktera, djelomično ili potpuno neizrečene, i to upravo onako kako ti procesi postoje na različitim stupnjevima kontrole svijesti, prije nego se formuliraju promišljenim govorom ili pismom.

DIREKTNI UNUTARNJI MONOLOG

= ona vrsta monologa u kojem direktno doznajemo o svijesti dotičnog karaktera, gotovo bez ikakve autorove intervencije, tumačenja ili razjašnjenja, te u kojem se ne pretpostavlja nikakav slušalac ili čitatelj.

Npr. kraj Joyceova Uliksa □ tok svijesti Molly Bloom, dok muž kraj nje spava, a ona leži u postelji i pred san snatri o svom mužu, o ljubavniku, o kćeri, o seksualnim doživljajima, o djetinjstvu, o djevojaštvu, o prvoj ljubavi.

Sve je to u 8 rečenica, od kojih svaka ima po 5000 riječi, na 45 strana teksta američkog izdanja.

INDIREKTNI UNUTARNJI MONOLOG (erlebte Rede)

= onaj u kojem čitatelj neprestano osjeća autorovu nazočnost. Sveznajući autor prikazuje neizgovorenu materiju kao da je proizašla direktno iz svijesti dotičnog karaktera, te komentira i opisima vodi čitaoca kroz tu materiju.

Npr. Virginija Woolf: Gospođa Dalloway i Izlet na svjetionik.

SOLILOKVIJ

= ona tehnika kojom sama ličnost romana, bez autorove nazočnosti, prikazuje čitatelju svoj psihički sadržaj i psihičke procese, pretpostavljajući šutke da je netko sluša.

Ta je tehnika čitatelju lakša jer je bliža površinskom sloju svijesti, te priopćuje emocije i misli koje se odnose na zaplet i na radnju.

Npr. cijeli Faulknerov roman Na umoru,

roman Valovi V. Woolf,

Jasonov dio romana Krik i bijes.

TEHNIKA SVEZNAJUĆE DESKRIPCije I NARACIJE

= konvencionalna, samo su je pisci romana toka svijesti adaptirali da bi opisima i pripovijedanjem prikazali psihički sadržaj i procese svojih likova.

Svijest ličnosti nije statična, nego je u stalnom strujanju, u pokretu. Da bi pisci prikazali to kretanje i krivudanje toka svijesti u vremenu i prostoru, primijenili su načela slobodne psihološke asocijacije tj. sposobnosti da nam jedna stvar preko pamćenja, mašte... sugerira drugu koja joj je slična ili je od nje različita. To je načelo primijenjeno u svim tehnikama romana toka svijesti.

W. Faulkner je u svojim romanima sintetizirao tradicionalni roman i roman toka svijesti upotrijebivši jedinstvo radnje, koje ne nalazimo u ostaloj literaturi toka svijesti.

U intervjuu s Jeanom Stein objavljenom u *The Paris Review* 1956. godine na pitanje: Kako ste počeli pisati *Krik i bijes*?, odgovara:

Iskrsla mi je u pameti slika. U to vrijeme nisam bio svjestan njezina simboličkog smisla. Bila je to slika zamazanog tura gaćica djevojčice koja se nalazila na kruški i odatle kroz prozor gledala kako se u kući spremaju za bakin sprovod, te događaje dojavljivala braći koja su bila ispod kruške na zemlji. Dok sam razjašnjavao tko su te osobe bile i što su radile i kako su se, gaćice djevojčice zaprljale, uvidio sam da će mi biti nemoguće da sve to utrpam u jednu priču, već da će iz toga izići cijeli roman. I onda sam spoznao simboliku prljavih gaćica, i tu sam sliku nadomjestio slikom djevojke bez oca i majke, koja se spušta niz oluk da bi pobjegla iz jedinoga doma što ga je imala i gdje joj nije nikada bila pružena ljubav, nježnost i razumijevanje. Već sam bio počeo pisati događaje kako ih gleda dječak-idiot jer sam smatrao da će biti od većeg dojma ako ih priča netko tko samo zna što se dogodilo, ali ne i zašto se dogodilo. Uvidio sam da taj put nisam ispričao cijelu priču. Pokušao sam ponovno ispričati istu priču kako ju je vidio drugi brat. Još nije bila gotova. Ispričao sam je po treći put, kroz prizmu trećega brata. Još nije bilo ono pravo. Pokušao sam sve skupa sastaviti i popuniti pukotine tako da ja budem izvjestitelj. Još nije bilo potpuno. Tek nakon petnaest godina pošto je knjiga bila objavljena, kad sam napisao dodatak jednoj drugoj knjizi, izvršio sam krajnji napor da ispričam tu priču i da je smetnem s pameti, tako da već jednom mogu imati mira od nje. Prema tome sam romanu najosjetljiviji...

NASLOV: The Sound and the Fury

<= 5. čin, 5. prizor Shakespeareova Macbetha:

Life's but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon a stage,
And then is heard no more; it is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.

(Život je tek sjena pusta, glumac bijedni,
Što kočoperi se i trza na pozornici tren,
Pa onda zamukne; život je priča,
Kuju idiot priča, puna krika i bijesa,
A ne znači ništa.)

TEMA

romana jest tragično propadanje aristokratske obitelji Compsonovih u mitskom gradu Jeffersonu, kotar Yorknapatawpha (zapravo grad Oxford u kotaru Lafayette), sjeverni Mississippi, USA. Posljednji njezini izdanci, tri brata: idiot Benjy, Quentin III i Jason IV, te crnkinja Dilsey, svaki na svoj način, pričaju o posljednjim stadijima rasula Compsonova

vlastelinstva, koje je nekad imalo «nastambe za robove, i staje, i povrtnjake, i uređene travnjake, i šetališta, i paviljone, što ih je planirao isti onaj arhitekt, koji je sagradio kuću sa stupovima i trijemom...»

OSOBE tragedije:

Jason III

odvjetnik, koji po cijeli dan sjedi u društvu s bocom viskija i sa svojim omiljelim klasičnim piscima te sastavlja podrugljive besjede u počast živim i mrtvim sugrađanima. Prodao je i posljednji ostatak imanja, a ostavio samo onaj dio gdje se nalazila kuća s povrtnjakom, te staje i koliba, u kojoj stanuje obitelj sluškinje Dilsey. On je svojim pijanstvom i praznom retorikom bijedna slika dehumanizacije i animalizacije Compsonovih. Umro je 25. travnja 1912., dvije godine nakon kćerkine zlosretne udaje, a pokopan je 26. travnja, kad je u državi Mississippi spomendan mrtvima. Tako se njegova smrt i pogreb simbolički povezani s jednom od konačnih faza kćerkine degeneracije, te s tragedijom južne Konfederacije.

Mrs Caroline Compson

rođena Bascomb, žena Jasona III, neurastenična, boležljiva i cmizdrava gospa, koja neprestano sažaljuje sebe i želi da je i drugi sažaljuju, nalazi utjehu u kamforu i u iluzijama otmjenosti (*Pa ne možete mene samo tako ismježivati i vrijeđati, ta ja sam dama...*) Ne razumije Compsonove kojima je došla, a ni Bascombeve od kojih je otišla. Pati od kompleksa manje vrijednosti. Nije prava majka ni jednome od svoje djece. Nijedno ne razumije. Poput sablasti hoda kućom. Ona je svojim duševnim invalidizmom jedna od slika rasula Compsonovih.

Maury Bascomb

njezin hvalisavi brat, odan piću i neradu. Živi od Compsonovih i pomaže njihovu rasulu.

Candace ili Caddy

jedinica kći Jasona i Caroline Compson.. Samovoljna i putena nimfomanka. Svojim ljubakanjem s mjesnim mladićima, osobito s gradskim hohštaplerom i zavodnikom Daltonom Amesom, s kojim je i začela dijete, brzom udajom za morskog i neotesanog Yankeeja i bankara, Sidneya Herberta Heada, te rađanjem nezakonite kćeri Quentine, počinila je grijeh protiv morala, protiv obiteljske tradicije te protiv ekonomskih obiteljskih interesa. Voli braću Quentina i Benyja, a mrzi Jasona. Oni jednakom mjerom uzvraćaju. Prva su dvojica, svaki na svoj način, upravo opsjednuti ljubavlju prema sestri, a Jason je mrzi zaista sadističkom mržnjom. S bankarom se rastala nakon nepune godine dana braka. Faulkner u *Dodatku* kaže da se 1920. udala za nekog filmskog magnata, da se s njim rastala 1925., te da su je 1940. vidjeli fotografiranu s nekim njemačkim generalom na Francuskoj rivijeri. Možda i sada negdje živi. U Faulknerovoj mašti sigurno, jer je priznao da je silno voli.

Quentin III

najstariji sin, protagonist je i glavni karakterni simbol etičkih principa tradicionalnog humanizma Compsonove obitelji. Sestra Caddy svojim seksualnim promiskuitetom izdala je čast obitelji. On odviše mahnito voli sestru i onu njezinu djevičansku opnu kako simbol kodeksa časti porodice, odviše je zadojen ponosom i puritanskim moralom a da bi priznao činjenicu da se ona spolno miješala s drugima i tako izgubila čistoću, tradicionalnu obiteljsku vrednotu. Quentin nastoji uspostaviti prijašnje stanje, najprije kušajući ubiti njezina ljubavnika, a onda prenosi sramotu na sebe, tvrdeći sebi i drugima da je on sa sestrom počinio rodoskrvnuće. Kad mu nitko ne vjeruje, mora primiti svoj compsonovski poraz i polazi u smrt, kušajući barem smrću pobijediti vrijeme, vječno fiksirati svoje shvaćanje osobne i obiteljske časti i spasiti viziju sebe i

svoje obitelji. Uzalud kuša pred smrt izbjeći svijest o stvarnom svijetu u vremenu kidajući kazaljke sata. Prisiljava se da izgubljeni raj nevinog djetinjstva s nevinom sestrom Caddy na sam dan smrti zamijeni drugovanjem s talijanskom djevojčicom koju je slučajno susreo, a koja ga alegorički podsjeća i na Caddy i na sestricu Smrt, kojoj ide ususret. Sve uzalud. Njegov je život prestao u prošlosti. Jedino će smrću, koju patološki voli, te čistim plamenom pakla očistiti i iskupiti Caddyn stvarni i svoj preuzeti grijeh. Stoga se utapa u rijeci Charles kraj sveučilišta Harvard, u gradu Cambridgeu, privezavši za sebe dva glačala, u noći od 2. na 3. lipnja 1910. – treći lipnja je spomendan na poginule borbe u većini južnih država – dva mjeseca nakon sestrina vjenčanja, pošto je završio jednu godinu sveučilišnih studija, za što je trebalo prodati jedan dio imanja. Quentin je jedan od slučajeva raspada Compsonove obitelji po tome što nije vitalan i što upotrebljava u svojoj borbi pseudotradicionalna sredstva, te što beznačajnu degeneraciju svoje obitelji kani pertvoriti u značajnu kob. Za njega kaže Faulkner kasnije u romanu *Absalom, Absalom* da je *njegovo tijelo poput prazne dvorane kojom odzvanjaju zvučna poražena imena*. Quentin je i moderni Hamlet po tome što formulacijama i zaključivanjima želi razjasniti bit i razmjere obiteljske tragedije, i Joyceov Stephen Dedalus preokupiran vremenom i simboličnim značenjem događaja iz svoje prošlosti te gonjen krivnjom.

Jason IV

je drugi sin Jasona III i Caroline Compson. On je simbol onoga što se kod Faulknera zove «snopesism», tj. modernog naturalizma i animalizma primitivne sirove i surove klase skorojevića, koji su, ne birajući sredstva i prigrlivši etiku dolara, prigrlili u svoje ruke imanja Sartorisa i Compsona i tako zavladaše Jugom. Pristavši uz taj vulgarni i gadni snopsizam, Jason se odrekao i compsonovske časti i osobnog dostojanstva. Premda je on od braće jedini duševno i tjelesno zdrav, njegova je degradacija i degeneracija po Faulkneru najveća, jer je, prigrlivši trgovački parazitizam, raskrstio s compsonovskim standardima čestitosti, te s moralnom i duševnom snagom najboljih predstavnika svoje obitelji. Iza očeve smrti preuzima brigu za *crvotočnu obitelj u crvotočnoj kući*, uzdržavajući majku, brata-idiota, crnačku posluhu i sestrinu kćer Quintinu, koju je njegov otac donio kući odmah čim se rodila. Majka Caddy plaća skupo za uzdržavanje svoje kćeri Jasonu punih 16 godina, ali Jason uzima taj novac sebi, uštedjevši tako, što toga što svoga novca, oko 7000 dolara. Na Uskrs 1928. nećakinja Quintina nestala je s nekim cirkusantom, odnijevši i ukradevinu i uštedevinu. Jasonov progon završio je bezuspješno, i ostavio mu samo moru i besane noći. Nakon majčine smrti strpao je Jason brata Benjyja u ludnicu, staru obiteljsku kuću prodao nekom seljaninu za pansion, otjerao crnačku posluhu i tako se sasvim «oslobodio». Budući da nema djece, s njim se završava compsonovska porodica. Caddyna nezakonita kći Quintina živi doduše do svoje 17. godine s Compsonovima, ali njoj nije stalo za compsonovski kodeks časti. Njezina promišljena animalnost tuđa je čak i – Jasonu.

Benjy (Benjamin)

najmlađi brat, gluhonijemi idiot, koji svoje reakcije i uzbuđenja izražava zavijanjem, stenjanjem i jaukanjem. Kad je u svojoj 18. godini, iskravši se iz dvorišta, pokušao silovati susjedovu djevojčicu nasred ulice, pred očima njezina vlastita oca, Jason ga je dao kastrirati, a nakon majčine smrti strpao ga je u ludnicu u Jackson. Zbog idiotizma,

nepodvrgnuta zakonima intelekta i volje, on ne potpada pod strogi kodeks compsonovske etike.

U razgovoru s Jeanom Stein Faulkner je na pitanje kakvu je emociju u njemu probudio Benjy odgovorio: *Jedina emocija koju osjećam prema Benjyju jest tuga i samlost nad cijelim čovječanstvom. Ne možete suosjećati s Benjyjem, jer on nije kadar osjećati. Jedino što osjećam osobno prema njemu jest moja zabrinutost, je li vjerojatan njegov lik kako sam ga ja stvorio. Zamislio sam ga kao prolog tragediji, kao grobara u elizabetinskoj drami. On odigrava svoju ulogu i nestaje s pozornice. On je nesposoban da načini zlo ili načini dobro, jer on nema nikakve spoznaje ni o zlu, ni o dobru. Na upit može li Benjy osjećati ljubav, Faulkner je rekao: Benjy nema dovoljno razbora čak ni da bude sebičan. On je poput životinje. On pozna nježnost i ljubav, iako ih ne umije imenovati, i upravo je ona prijatna njegovoj nježnosti i ljubavi bila uzrokom da je zavijao kad je osjetio promjenu kod Caddy. Nije više imao Caddy. Kako je bio idiot, nije čak ni bio svjestan da je Caddy nestala. Samo je osjećao da nešto nije u redu, i to je ostavilo u njemu prazninu u kojoj je jadovao. Nastojao je ispuniti tu prazninu. Jedino čega se mogao domoći bila je Caddyna odbačena papuča. Ta je papuča bila sva njegova nježnost i ljubav, koju nije umio imenovati, samo je slutio da toga više nema. Benjy je bio prljav zato što nije znao dovoditi zbivanja u logičnu vezu i zato što prljavost nije imala za nj nikakva značenja. Kao što nije bio sposoban razaznavati zlo od dobra, tako nije mogao razlikovati prljavost od čistoće. Nađena papuča pružala mu je utjehu, premda se više čak nije ni prisjećao osobe kojoj je nekoć pripadala, kao što se više nije spominjao zašto jaduje. Da se slučajno Caddy ponovno pojavila pred njim, vjerojatno je više ne bi poznao. A na pitanje ima li cvijet sunovrata što je dan Benjyju kakvo posebno značenje odgovorio: Sunovrat je dan Benjyju samo da se odvрати njegova pozornost. Posve slučajno se našao baš taj cvijet pri ruci onoga petog travnja. Nije bilo namjerna simbolična izbora baš u tome cvijetu*

tri naraštaja crnaca: Dilsey
 Roskus – njezin muž
 njihova djeca – Versh
 T.P.
 Frony
 Luster – Fronyn sin

KOMPOZICIJA

Faulkner je roman (koji polazi od djetinjstva i završava starošću) razdjelio u četiri dijela.

1. dio = tragedija Compsonovih, ispričana kroz tok svijesti idiota Benjyja, koji 7. travnja 1928. (naslov 1. dijela = Sedmi travnja 1928. ; roman je napisan 1929.!) ima 33 godine, ali je njegova mentalna dob 3 godine.
2. dio = Quentinov unutrašnji monolog. On je prototip mladića kojega opsjedaju misli o incestu i samoubojstvu. (Drugi lipnja 1910.)
3. dio = Jasonov solilokvij. On je odgovoran glavar obitelji. (Šesti travnja 1928.)

4. dio = priča stara crnkinja Dilsey, koja je vidjela početak i svršetak obitelji. (Na uskršnju nedjelju 1928. = vrijeme; uglavnom u kuhinji kuće Compsonovih gdje oni još jedino i žive = prostor)

U svakom dijelu romana dana je drukčija varijacija, jer je duševno stanje karaktera različno, te se svaka ličnost izražava jezikom koji je svojstven njezinu mentalitetu.

Najprije se iznosi mutni historijat obitelji kroz tok svijesti jednoga idiota, čiji je direktni unutarnji monolog najmanje pod kontrolom razuma, jer je njegova svijest odviše fiziološka.

Quentinov sloj svijesti drukčiji je od Benjyjeva, jer on je svjestan značenja svoje borbe te hamletovski raščinja i razglaba rasap obitelji.

Jason je potpuno prihvatio amoralni svijet Snopesa, u njegovu psihičkom životu ne postoje za njega sukobi, pa je njegov solilokvij tek slika njegovih sukoba u materijalnom svijetu stvari i činjenica.

Dilsey je objektivan i nezainteresiran promatrač, koji unutarnjom analizom autorova sveznalaštva iznosi uzroke i posljedice propasti Compsonovih.

Već od Dujardina postoji u romanu toka svijesti tradicija uporabe glazbenih motiva.

Uliks rađen po strukturi sonate,

Gospođa Dalloway = savršen primjer sonatne forme

Krik i bijes -> 1. dio romana = vagnerovska uvertira (sve teme nagoviještene)

2. dio romana, Quentinov monolog = 2. stavak, bolni adagio

3. dio romana = 3. stavak, prštavi allegro

4. dio romana – najsloženiji, mijenja tempo 4 puta:

allegro furioso = Quentinin bijeg i Jasonov progon

andante religioso = crnačke pobožnosti na

Uskrs u crkvi;

kontrast

allegro barbaro

lento (miran kraj)